

O społecznym autorytecie Kościoła

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W ostatnich latach obserwujemy pogorszenie wizerunku Kościoła, a wraz z nim spadek poziomu religijności Polaków, a nawet proces słabnięcia wiary religijnej¹. Wśród przyczyn mniejszego zaangażowania w praktyki religijne, a niekiedy także – szerzej – pogorszenia postrzegania Kościoła w ostatnim czasie, wymienia się różne czynniki. Przywoływane są m.in.: ujawnianie przypadków pedofili wśród polskich księży (początek tego procesu można umownie datować na 11 maja 2019 roku, kiedy to miała miejsce premiera filmu braci Sekielskich „Tylko nie mów nikomu”); ograniczenia w praktykach religijnych w związku z pandemią, które spowodowały, że część wiernych nie wróciła już do kościołów; a także zaostrzenie prawa aborcyjnego w Polsce, które dla części społeczeństwa stało się egzemplifikacją nadmiernego wpływu Kościoła na państwo.

W majowym badaniu spytaliśmy ankietowanych o ich autorytety w Kościele oraz postulaty dotyczące zmian, które mogłyby poprawić wizerunek Kościoła².

AUTORYTET SPOŁECZNY PAPIEŻY

Osobą cieszącą się wśród Polaków największym autorytetem (nie tylko w Kościele) przez ostatnie dziesięciolecie pozostawał papież Jan Paweł II. Jego szczególną rolę w polskim społeczeństwie potwierdzały wyniki badań opinii społecznej. Sondaż CBOS z września 2009 roku pokazywał, że był on postrzegany zarówno jako wzór osobisty, który znacząco wpłynął na życie respondentów, jak i w kategoriach ikony – wielkiego Polaka zasługującego na miano autorytetu w życiu publicznym³. W badaniu z września 2018 roku, a więc realizowanym jeszcze przed wyraźnym pogorszeniem ocen Kościoła, ogółem 92% ankietowanych uznawało Jana Pawła II za ważny autorytet moralny.

¹ Zob. komunikaty CBOS: „Oceny działalności instytucji publicznych”, kwiecień 2022 (oprac. M. Feliksiak) oraz „Religijność młodych na tle ogółu społeczeństwa”, listopad 2022 (oprac. M. Grabowska).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (385) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 2 do 12 maja 2022 roku na próbie liczącej 1087 osób (w tym: 58,9% metodą CAPI, 28,7% – CATI i 12,4% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

³ Zob. komunikat CBOS „Wzory i autorytety Polaków”, październik 2009 (oprac. M. Herrmann).

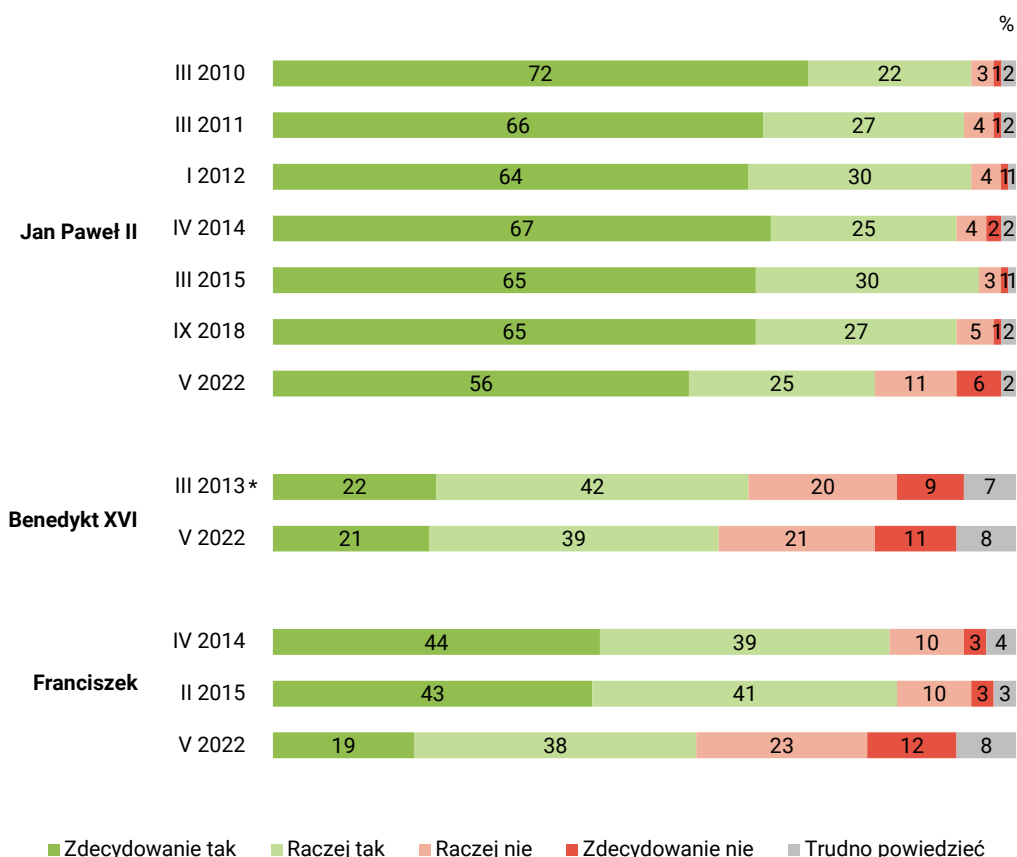
Obecnie deklaracje takie składa 81% respondentów, w tym 56% – w sposób zdecydowany. A zatem, mimo znaczącego spadku autorytetu polskiego papieża, dla ogromnej większości dorosłych pozostaje on osobą wyznaczającą normy moralne.

Żaden z następców Jana Pawła II – ani Benedykt XVI, ani Franciszek nie dorównuje mu pod względem społecznego uznania. Benedykt XVI jest autorytetem dla 60% dorosłych. W porównaniu z poprzednim pomiarem, realizowanym w 2013 roku, odsetek takich osób zmniejszył się o 4 punkty procentowe.

Najbardziej dramatyczne zmiany zaszły w postrzeganiu papieża Franciszka, który wprawdzie cieszył się mniejszym autorytetem niż Jan Paweł II, jednak dość powszechnie wywoływał pozytywne reakcje. W badaniach realizowanych w 2014 i 2015 roku ponad cztery piąte respondentów darzyło go uznaniem w kwestiach moralności (odpowiednio 83% i 84%). Obecnie pozostaje on autorytetem dla 57% dorosłych Polaków. Bez wątpienia pogorszenie wizerunku papieża Franciszka jest w dużej mierze efektem jego rozmiągających się z odczuciami społecznymi reakcji na wojnę w Ukrainie.

CBOS

RYS. 1. Czy papież (...) jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?

* W badaniu pytanie brzmiało „Czy papież Benedykt XVI w czasie swojego pontyfikatu był dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?”

Spółeczno-demograficzne zróżnicowania stosunku do wymienionych papieży są bardzo klarowne. Im starszy wiek, im mniejsza miejscowość, niższy poziom wykształcenia oraz mniejsze dochody *per capita*, tym częściej uznawany jest autorytet wszystkich wymienionych papieży – i odwrotnie: im młodszy wiek, większa miejscowość, wyższy status społeczno-ekonomiczny, tym częstsze jest kwestionowanie autorytetu przywódców Kościoła. O ile jednak większość badanych we wszystkich grupach wyróżnionych ze względu na wiek, wielkość miejsca zamieszkania, wykształcenie i dochody *per capita* deklaruje, że Jan Paweł II jest dla nich ważną postacią określającą normy moralne, o tyle deklaracje takie nie zawsze przeważają w odniesieniu do pozostałych papieży. Autorytet Jana Pawła II kwestionuje około jednej trzeciej najmłodszych respondentów, do 24 roku życia, mieszkańców największych miast, osób najlepiej sytuowanych, a w przypadku obu pozostałych papieży – odsetek nieuznających ich nauczania moralnego w wymienionych grupach respondentów sięga, a często nawet przekracza 50%.

Kluczowe znaczenie dla stosunku do wszystkich papieży ma wiara religijna, udział w praktykach religijnych, a także powiązana z nimi – orientacja polityczna. Osoby wierzące i uczestniczące w praktykach religijnych (szczególnie robiące to przynajmniej 1–2 razy w miesiącu) z reguły uznają autorytet papieży, zwłaszcza Jana Pawła II. Dość jednoznacznie odrzucają go natomiast niewierzący. Z kolei nieuczestniczący w praktykach religijnych w większości kwestionują autorytet następców Jana Pawła II, natomiast jego samego odrzucają wyraźnie rzadziej (44% uznaje go za autorytet, 50% – nie). Mniejsze zróżnicowania obserwujemy w przypadku orientacji politycznej. Autorytet wszystkich papieży w większości uznają badani deklarujący prawicowe i centrowe poglądy polityczne, a także ankietowani indyferentni politycznie. Z kolei respondenci identyfikujący się z lewicą przeważnie kwestionują autorytet Benedykta XVI i Franciszka, natomiast ponad połowa z nich z uznaniem wypowiada się o Janie Pawle II.

TABELA 1

Religijność i orientacja polityczna		Czy papież Jan Paweł II jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?		
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć
		w procentach		
Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważa się Pan(i) za osobę	głęboko wierzącą	92	6	2
	wierzącą	93	6	1
	raczej wierzącą	37	59	4
	całkowicie niewierzącą	11	85	4
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	97	3	0
	Raz w tygodniu	97	2	1
	1–2 razy w miesiącu	95	4	1
	Kilka razy w roku	86	13	1
	W ogóle nie uczestniczy	44	50	6
Poglądy polityczne	Lewica	55	42	3
	Centrum	83	14	3
	Prawica	94	6	0
	Trudno powiedzieć	82	13	5

TABELA 2

Religijność i orientacja polityczna		Czy papież Benedykt XVI jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?		
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć
		w procentach		
Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważa się Pan(i) za osobę	głęboko wierzącą	80	12	8
	wierzącą	70	22	8
	raczej wierzącą	14	78	8
	całkowicie niewierzącą	6	89	5
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	89	9	2
	Raz w tygodniu	80	15	6
	1–2 razy w miesiącu	74	17	10
	Kilka razy w roku	57	34	9
	W ogóle nie uczestniczy	22	68	11
Poglądy polityczne	Lewica	39	55	6
	Centrum	59	32	8
	Prawica	73	21	6
	Trudno powiedzieć	60	28	12

TABELA 3

Religijność i orientacja polityczna		Czy papież Franciszek jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?		
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć
		w procentach		
Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważa się Pan(i) za osobę	głęboko wierzącą	80	12	8
	wierzącą	70	22	8
	raczej wierzącą	14	78	8
	całkowicie niewierzącą	6	89	5
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	83	13	4
	Raz w tygodniu	76	18	7
	1–2 razy w miesiącu	69	22	9
	Kilka razy w roku	53	38	9
	W ogóle nie uczestniczy	23	68	8
Poglądy polityczne	Lewica	37	58	5
	Centrum	56	34	9
	Prawica	67	27	6
	Trudno powiedzieć	66	23	11

Przedstawione zróżnicowania znajdują odzwierciedlenie w opiniach elektoratów. Przywódcy Kościoła i ich nauczanie cieszą się największym uznaniem wśród wyborców Prawa i Sprawiedliwości. Wszyscy trzej papieże spotykają się także z pozytywną oceną większości zwolenników Polski 2050 Szymona Hołowni. Sympatycy Koalicji Obywatelskiej i Konfederacji uznają w większości autorytet Jan Pawła II. O ile spora część zwolenników Konfederacji wyraża aprobatę także dla Benedykta XVI i jego nauczania, o tyle oba elektoraty kwestionują autorytet papieża Franciszka. Zdeklarowani wyborcy Lewicy odrzucają nauczanie wszystkich trzech papieży.

TABELA 4

Elektoraty partyjne	Czy papież Jan Paweł II jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość	99	1	0
Polska 2050 Szymona Hołowni	70	29	1
Konfederacja*	69	28	3
Koalicja Obywatelska	60	37	3
Lewica*	23	77	0

* Mała liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

TABELA 5

Elektoraty partyjne	Czy papież Benedykt XVI jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość	80	14	6
Polska 2050 Szymona Hołowni	53	43	4
Konfederacja*	49	37	14
Koalicja Obywatelska	37	53	10
Lewica*	21	77	2

* Mała liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

TABELA 6

Elektoraty partyjne	Czy papież Franciszek jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość	76	18	6
Polska 2050 Szymona Hołowni	58	41	1
Koalicja Obywatelska	38	56	6
Konfederacja*	37	53	10
Lewica*	16	80	3

* Mała liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

AUTORYTETY W KOŚCIELE – WŚRÓD DUCHOWNYCH I ŚWIECKICH

Niezależnie od odpowiedzi na pytanie o ocenę papieża więcej niż co trzeci dorosły respondent (36%) twierdzi, że wśród ludzi Kościoła jest osoba, która jest dla niego autorytetem w sprawach wiary i moralności. Deklaracje takie najczęściej składają osoby określające się jako głęboko wierzące, praktykujące co najmniej 1–2 razy w tygodniu oraz opisujące swoje poglądy polityczne jako prawicowe.

CBOS

RYS. 2. Czy wśród ludzi Kościoła jest ktoś, kto jest dla Pana(i) autorytetem w sprawach wiary i moralności? Chodzi o osoby duchowne lub świeckie, żyjące lub już nieżyjące, szeroko znane lub znane tylko lokalnie

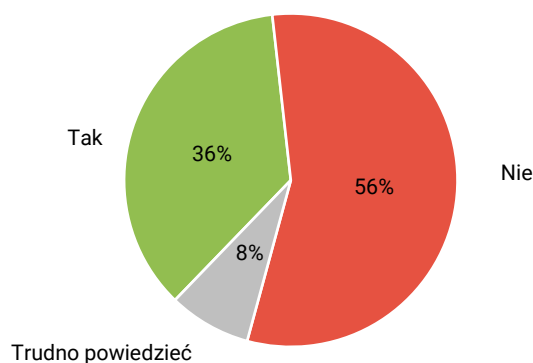

TABELA 7

Religijność i orientacja polityczna		Czy wśród ludzi Kościoła jest ktoś, kto jest dla Pana(i) autorytetem w sprawach wiary i moralności? Chodzi o osoby duchowne lub świeckie, żyjące lub już nieżyjące, szeroko znane lub znane tylko lokalnie.
		Odsetki odpowiedzi twierdzących
Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważa się Pan(i) za osobę	głęboko wierzącą	63
	wierzącą	39
	raczej wierzącą	20
	całkowicie niewierzącą	5
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	61
	Raz w tygodniu	49
	1–2 razy w miesiącu	48
	Kilka razy w roku	24
	W ogóle nie uczestniczy	17
Poglądy polityczne	Lewica	24
	Centrum	28
	Prawica	54
	Trudno powiedzieć	27

W elektoratach posiadanie autorytetów w sprawach wiary i moralności najczęściej deklarują wyborcy Prawa i Sprawiedliwości, a w dalszej kolejności sympatycy Polski 2050 Szymona Hołowni.

TABELA 8

Elektoraty partyjne	Czy wśród ludzi Kościoła jest ktoś, kto jest dla Pana(i) autorytetem w sprawach wiary i moralności? Chodzi o osoby duchowne lub świeckie, żyjące lub już nieżyjące, szeroko znane lub znane tylko lokalnie.
	Odsetki odpowiedzi twierdzących
Prawo i Sprawiedliwość	57
Polska 2050 Szymona Hołowni	40
Koalicja Obywatelska	29
Konfederacja*	27
Lewica*	20

* Mała liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

Spośród podstawowych cech społeczno-demograficznych badanych największą rolę odgrywa w tej kwestii wiek. Wyraźnie rzadziej niż przeciętnie o autorytetach w sprawach wiary i moralności mówią ludzie młodzi, do 34 roku życia (21% badanych w wieku 18–24 lata i 25% osób wieku od 25 do 34 lat). Stosunkowo najczęściej (49%) do uznania tego rodzaju autorytetów przyznają się ankietowani w wieku 55–64 lata.

Respondenci deklarujący, że wśród ludzi Kościoła są takie osoby, które osobiście uznają za autorytety w sprawach wiary i moralności, wymieniali przede wszystkim osoby duchowne, zarówno szeroko znane, jak i znane tylko lokalnie. Wśród konkretnych postaci najczęściej wskazywano świętych i błogosławionych: Jana Pawła II, prymasa Stefana Wyszyńskiego, a także ks. Jerzego Popiełuszkę, rzadziej Matkę Teresę z Kalkuty, świętą Faustynę oraz Ojca Pio. Spośród innych znanych osób duchownych najczęściej powtarzały się nazwiska ks. prof. Józefa Tischnera, ks. Piotra Pawlukiewicza, dominikanina ojca Adama Szustka, ks. Adama Bonieckiego, a także ks. Jana Kaczkowskiego, ks. Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego, abp. Marka Jędraszewskiego, abp. Grzegorza Rysia oraz ks. prof. Alfreda Wierzbickiego. Więcej niż co czwarta osoba wskazywała na autorytet księdza znanego lokalnie, np. proboszcza lub wikarego w swojej parafii, niekiedy mówiono w tym kontekście także o konkretnych zakonnikach lub siostrach zakonnych. Tylko stosunkowo niewielu badanych jako autorytet w sprawach wiary i moralności przywoływało osoby świeckie, na ogół członków rodziny.

Odpowiedzi respondentów deklarujących, że wśród ludzi Kościoła są takie osoby, które osobiście uznają za autorytety w sprawach wiary i moralności (N=387)

Kto to jest? Kim jest ta osoba, kim są te osoby?

Święci i błogosławieni

Jan Paweł II	21,3%
Prymas Stefan Wyszyński	14,8%
Ks. Jerzy Popiełuszko	3,3%
Matka Teresa z Kalkuty	1,3%
Św. Faustyna Kowalska	1,0%
Ojciec Pio	1,0%
Św. Franciszek z Asyżu	0,7%
Św. Maksymilian Maria Kolbe	0,5%
Św. Andrzej Bobola	0,5%
Św. Antoni Padewski	0,5%
Inny konkretny święty/ błogosławiony	1,3%
Święci – ogólnie	0,4%

Osoby duchowne, hierarchowie Kościoła

Ks. prof. Józef Tischner	2,9%
Ks. Piotr Pawlukiewicz	2,6%
Ojciec Adam Szustak	2,4%
Ks. Adam Boniecki	2,3%
Ks. Jan Kaczkowski	1,7%
Ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski	1,5%
Abp Marek Jędraszewski	1,5%
Abp Grzegorz Ryś	1,2%
Ks. prof. Alfred Wierzbicki	1,0%
Prymas Wojciech Polak	0,8%
Ojciec Paweł Guzyński	0,7%
Papież Franciszek	0,6%
Ks. Wojciech Lemański	0,5%
Bp Stanisław Gądecki	0,4%
Ks. Jan Twardowski	0,4%
Bp Tadeusz Pieronek	0,3%
Benedykt XVI	0,3%
Ks. Grzegorz Kramer	0,2%
Bp Józef Życiński	0,2%
Konkretni, znani lokalnie księża, proboszczowie, wikariusze	29,6%
Konkretni zakonnicy, siostry zakonne	2,3%
Inna znana osoba duchowna	4,1%
Inny konkretny hierarcha	1,2%
Osoby duchowne, księża, zakonnicy – ogólnie	2,4%
Biskupi, Konferencja Episkopatu – ogólnie	0,8%
Papieże – ogólnie	0,6%

Świeccy

Osoby świeckie z rodziny – rodzice, dziadkowie, siostra	2,6%
Osoby świeckie spoza rodziny – sąsiadka, wierni działający w parafii, koleżanka, przyjaciel	0,7%
Władysław Bartoszewski	0,4%
Inne konkretne nazwisko osoby świeckiej: Tomasz Terlikowski	0,4%
Organizacje katolickie skupiające świeckich: Opus dei	0,3%

Inne odpowiedzi

Inne odpowiedzi: Bóg, Jezus, Maryja	1,0%
Wyznawcy innych wyznań i religii	0,5%
Trudno powiedzieć	1,2%

JAK WZMOCNIĆ AUTORYTET KOŚCIOŁA?

Kiedy w lipcu 2019 roku prosiliśmy naszych respondentów o określenie największych – ich zdaniem – problemów, z jakimi boryka się Kościół katolicki w Polsce, najczęściej zwracano uwagę na przypadki pedofilii osób duchownych oraz na angażowanie się Kościoła w politykę⁴. W tegorocznym badaniu zapytaliśmy o to, co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój społeczny autorytet. Powstała na podstawie odpowiedzi badanych hierarchia oczekiwań koresponduje dość wyraźnie z postrzeganymi wówczas problemami Kościoła. Najczęstsze postulaty pod adresem Kościoła dotyczą właśnie unikania polityki i nieangażowania się po stronie żadnej partii politycznej (58%) oraz wyjaśnienia przypadków pedofilii w Kościele, ukarania winnych nadużyć i zaniedbań (56%). Duża część respondentów wyraża opinię, że Kościół powinien mniej zabiegać o pieniądze i dobra materialne (50%), a księża powinni dawać przykład wiernym poprzez przestrzeganie głoszonych zasad (44%). Pozostałe postulaty spośród umieszczonych w kafeterii wskazywano wyraźnie rzadziej. Co ciekawe, tyle samo osób (po 20%) dostrzega potrzebę zmian w nauczaniu moralnym Kościoła, tak, aby lepiej przystawało ono do obecnych czasów, co przeciwnie: podkreśla, że powinien on stać na straży tradycyjnego nauczania w sprawach wiary i moralności. Stosunkowo nieliczni (6%) wśród głównych postulatów pod adresem Kościoła wymieniają zwiększenie wpływu świeckich w Kościele.

CBOS

RYS. 3. Co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój autorytet w społeczeństwie? Jakie są Pana(i) główne oczekiwania? Może Pan(i) wybrać nie więcej niż trzy odpowiedzi

⁴ Zob. komunikat CBOS „Oceny sytuacji Kościoła katolickiego w Polsce”, sierpień 2019 (oprac. A. Głowacki).

Oczekiwania wobec Kościoła do pewnego stopnia różnicuje religijność: deklarowana wiara lub jej brak oraz udział w praktykach religijnych, a także poglądy polityczne.

O ile rozkład opinii najliczniejszej kategorii badanych, tych, którzy określają się jako wierzący, jest bardzo zbliżony do deklaracji wśród ogółu ankietowanych, o tyle interesujące są postulaty formułowane przez osoby charakteryzujące się jako głęboko wierzące. Stosunkowo najczęściej przywoływany w tej grupie postulat dotyczył postępowania księży, którzy powinni stanowić wzór dla wiernych. Głęboko wierzący kładą większy niż inni nacisk na to, aby Kościół stał na straży tradycyjnego nauczania w kwestiach wiary i moralności, ponadto stosunkowo często za ważne uznają zwiększenie wpływu wiernych na funkcjonowanie Kościoła. Z kolei niewierzący szczególnie często akcentują potrzebę wyjaśnienia przypadków pedofili w Kościele.

TABELA 9

Co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój autorytet w społeczeństwie?	Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważa się Pan(i) za osobę			
	głęboko wierzącą	wierzącą	raczej niewierzącą	całkowicie niewierzącą
	w procentach			
Wprowadzić istotne zmiany w swoim nauczaniu moralnym tak, aby lepiej przystawało ono do obecnych czasów	8	21	25	17
Zwiększyć wpływ świeckich na funkcjonowanie Kościoła	15	6	3	6
Unikać polityki, nie angażować się po stronie żadnej partii politycznej	38	60	58	66
Sami księża powinni bardziej przestrzegać zasad głoszonych przez Kościół i w ten sposób dawać przykład wiernym	52	45	42	38
Wyjaśnić przypadki pedofili w Kościele, ukarać winnych nadużyć i zaniedbań	43	54	67	73
Mniej zabiegać o pieniądze i dobra materialne	26	51	61	55
Stać na straży tradycyjnego nauczania dotyczącego wiary i moralności	40	22	6	3
Żadne z powyższych	2	1	2	11
Trudno powiedzieć	5	3	1	0

Spśród kategorii określonych na podstawie częstości udziału w praktykach religijnych najbardziej wyróżniającą się grupą są osoby praktykujące kilka razy w tygodniu. Trzy najważniejsze w ich ocenie sprawy to kolejno: zachowanie tradycyjnego nauczania, nieangażowanie się w politykę oraz właściwe postępowanie księży, którzy powinni stanowić przykład dla wiernych. Częściej niż przeciętnie oczekują też zwiększenia wpływu świeckich na funkcjonowanie Kościoła. Wraz ze zmniejszaniem się częstości praktyk religijnych słabnie oczekiwanie, że Kościół będzie bronił tradycyjnego nauczania, a nabierają znaczenia kwestie podejścia do dóbr materialnych oraz wyjaśnienia i napiętnowania przypadków pedofili. Badani uczestniczący w praktykach religijnych raz w tygodniu lub 1–2 razy w miesiącu mniej więcej równie często wskazują cztery najważniejsze także dla ogółu badanych postulaty. Respondenci niepraktykujący lub robiący to jedynie okazjonalnie częściej niż osoby bardziej religijne zwracają uwagę na potrzebę unikania przez Kościół zaangażowania politycznego,

a niepraktykujący dodatkowo szczególnie mocno akcentują konieczność wyjaśnienia przypadków pedofilii i ukarania winnych nadużyć oraz zaniedbań.

TABELA 10

Co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój autorytet w społeczeństwie?	Udział w praktykach religijnych				
	kilka razy w tygodniu	raz w tygodniu	1–2 razy w miesiącu	kilka razy w roku	w ogóle nie uczestniczy
	w procentach				
Wprowadzić istotne zmiany w swoim nauczaniu moralnym tak, aby lepiej przystawało ono do obecnych czasów	4	20	17	24	21
Zwiększyć wpływ świeckich na funkcjonowanie Kościoła	18	7	6	5	4
Unikać polityki, nie angażować się po stronie żadnej partii politycznej	48	52	55	71	62
Sami księża powinni bardziej przestrzegać zasad głoszonych przez Kościół i w ten sposób dawać przykład wiernym	43	49	52	37	40
Wyjaśnić przypadki pedofilii w Kościele, ukarać winnych nadużyć i zaniedbań	23	48	57	57	70
Mniej zabiegać o pieniądze i dobra materialne	28	47	52	54	54
Stać na straży tradycyjnego nauczania dotyczącego wiary i moralności	50	29	22	12	8
Żadne z powyższych	0	1	0	2	5
Trudno powiedzieć	8	2	2	2	2

Biorąc pod uwagę poglądy polityczne można stwierdzić, że osoby o orientacji lewicowej jeszcze częściej niż ogół badanych widzą potrzebę dystansowania się Kościoła od bieżącej polityki (71%), wyjaśnienia przypadków pedofilii i ukarania winnych (65%) oraz większego umiaru w korzystaniu z dóbr materialnych (56%). Badani identyfikujący się z prawicą, chociaż często wskazują wymienione wyżej kwestie, to częściej niż przeciętnie zwracają też uwagę na potrzebę przestrzegania przez księży głoszonych zasad i dawania tym samym przykładu wiernym (49%) oraz zachowywania przez Kościół tradycyjnego nauczania (35%).

Omówione wyżej zróżnicowania znajdują odzwierciedlenie w opiniach elektoratów partyjnych. Wyborcy Prawa i Sprawiedliwości częściej niż pozostali deklarują, że Kościół powinien trzymać się tradycyjnego nauczania w sprawach wiary i moralności, a także częściej dostrzegają potrzebę zwiększenia wpływu świeckich w Kościele. Zwolennicy Koalicji Obywatelskiej i Lewicy są bardzo podobni do siebie w poglądach i szczególnie mocno akcentują konieczność wyjaśnienia przypadków pedofilii, nieangażowania się Kościoła w politykę oraz nienadużywania przez niego dóbr materialnych. Sympatycy Polski 2050 Szymona Hołowni nieco częściej niż inni zwracają uwagę, że sami księża powinni przestrzegać zasad głoszonych przez Kościół i w ten sposób dawać przykład wiernym. Zwolennicy Konfederacji, podobnie jak wyborcy Prawa i Sprawiedliwości, często odnoszą się do nauczania Kościoła, jednak w odróżnieniu od nich nieco częściej oczekivaliby wprowadzenia w nim istotnych zmian, niż utrzymania tradycyjnego nauczania.

TABELA 11

Co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój autorytet w społeczeństwie?	Elektoraty partyjne				
	Prawo i Sprawiedliwość	Koalicja Obywatelska	Lewica*	Konfederacja*	Polska 2050 Szymona Hołowni
	w procentach				
Wprowadzić istotne zmiany w swoim nauczaniu moralnym tak, aby lepiej przystawało ono do obecnych czasów	17	29	21	31	24
Zwiększyć wpływ świeckich na funkcjonowanie Kościoła	11	4	2	7	5
Unikać polityki, nie angażować się po stronie żadnej partii politycznej	49	74	71	67	64
Sami księża powinni bardziej przestrzegać zasad głoszonych przez Kościół i w ten sposób dawać przykład wiernym	45	42	42	40	50
Wyjaśnić przypadki pedofili w Kościele, ukarać winnych nadużyć i zaniedbań	42	72	76	61	64
Mniej zabiegać o pieniądze i dobra materialne	42	58	58	37	57
Stać na straży tradycyjnego nauczania dotyczącego wiary i moralności	39	8	3	25	11
Żadne z powyższych	1	1	2	0	3
Trudno powiedzieć	3	0	0	0	0

* Mała liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

Mimo pogorszenia się postrzegania Kościoła katolickiego w ostatnich kilku latach i wyraźnych symptomów odchodzenia od religii, Kościół ciągle cieszy się sporym autorytetem społecznym. Ponad 80% dorosłych respondentów deklaruje, że Jan Paweł II jest dla nich ważnym autorytetem moralnym. Spośród innych osób, które stanowią dla Polaków ważny punkt odniesienia w sprawach wiary i moralności, badani spontanicznie wymieniali prymasa Stefana Wyszyńskiego, ks. Jerzego Popiełuszkę, a także m.in. ks. prof. Józefa Tischnera, ks. Piotra Pawlukiewicza, ojca Adama Szustaka oraz ks. Adama Bonieckiego, często przywoływali też autorytet lokalnych duszpasterzy: proboszczów i wikariuszy. Więcej niż co trzeci ankietowany (wliczając w to także osoby niewierzące i niepraktykujące) zadeklarował, że wśród ludzi Kościoła jest ktoś, kto jest dla niego autorytetem w sprawach wiary i moralności; wśród praktykujących przynajmniej 1-2 razy w miesiącu (stanowiących nieco ponad połowę ankietowanych) – deklaracje takie składa niemal połowa. Wyniki badania potwierdzają zarazem znaczenie wieku jako istotnej zmiennej określającej stosunek do Kościoła. Mimo słabnącego autorytetu Kościoła wśród młodych, dla ponad połowy najmłodszych respondentów Jan Paweł II pozostaje ważnym autorytetem moralnym.

Najczęściej wyrażane pod adresem Kościoła oczekiwania, które miałyby wzmocnić jego społeczny autorytet, dotyczyły unikania polityki i nieangażowania się po stronie żadnej partii politycznej, wyjaśnienia przypadków pedofili oraz nienadużywania pieniędzy i dóbr materialnych.

Opracowała

Beata Roguska

TABELA 1

		Czy papież Jan Paweł II jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		81	17	2	1076
Płeć	Mężczyźni	80	17	2	511
	Kobiety	82	16	2	565
Wiek	18–24 lata	64	34	2	107
	25–34	70	26	4	180
	35–44	82	16	1	211
	45–54	84	13	3	164
	55–64	86	13	0	176
	65 lat i więcej	91	7	1	238
Miejsce zamieszkania	Wieś	90	8	2	441
	Miasto do 19 999	82	15	3	129
	20 000 – 99 999	78	21	1	239
	100 000 – 499 999	74	24	1	165
	500 000 i więcej mieszk.	65	31	4	102
Wysztalcenie	Podstawowe / gimnazjalne	95	3	1	168
	Zasadnicze zawodowe	89	10	1	246
	Średnie	77	20	3	385
	Wyższe	72	25	3	277
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	66	33	1	131
	Średni personel, technicy	76	24		31
	Pracownicy adm.-biurowi	81	13	6	89
	Pracownicy usług	79	21		94
	Robotnicy wykwalifikowani	88	8	4	109
	Robotnicy niewykwalifik.	87	11	2	45
	Rolnicy	90	9	2	46
	Pracujący na własny rach.	65	34	2	62
	Bezrobotni	86	10	4	18
	Emeryci	91	7	2	278
	Renciści	95	3	2	46
	Uczniowie i studenci	63	37		51
	Gospodynie domowe i inni	77	22	1	76
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	86	13	1	125
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	85	12	3	124
	sekt. prywat. poza rolnict.	70	27	3	313
	prywatnym gosp. rolnym	90	8	2	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	91	8	2	204
	Od 1500 zł do 1999 zł	87	13	0	174
	Od 2000 zł do 2999 zł	83	16	0	177
	Od 3000 do 3999 zł	72	26	2	117
	4000 zł i więcej	63	34	4	107
	Trudno powiedzieć	83	16	1	124
	Odmowa odpowiedzi	80	15	5	172
Ocena własnych war. mater.	Złe	84	16		59
	Średnie	80	17	2	414
	Dobre	82	16	2	603
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	97	3		45
	Raz w tygodniu	97	2	0	354
	1–2 razy w miesiącu	95	4	0	171
	Kilka razy w roku	86	13	1	232
	W ogóle nie uczestniczy	44	50	6	245
Poglądy polityczne	Lewica	55	42	3	208
	Centrum	83	14	3	303
	Prawica	94	6	0	374
	Trudno powiedzieć	82	13	5	163

TABELA 2

		Czy papież Benedykt XVI jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		60	32	8	1075
Płeć	Mężczyźni	56	35	9	511
	Kobiety	63	29	8	564
Wiek	18–24 lata	36	51	12	106
	25–34	50	44	7	180
	35–44	55	34	11	211
	45–54	65	29	6	164
	55–64	68	25	6	176
	65 lat i więcej	73	19	8	238
Miejsce zamieszkania	Wieś	68	24	8	439
	Miasto do 19 999	66	27	7	129
	20 000 – 99 999	55	35	10	239
	100 000 – 499 999	52	41	7	165
	500 000 i więcej mieszk.	41	49	10	103
Wysztalcenie	Podstawowe / gimnazjalne	69	17	14	168
	Zasadnicze zawodowe	67	26	7	249
	Średnie	58	34	8	382
	Wyższe	50	43	7	276
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	47	9	130
	Średni personel, technicy	46	38	17	31
	Pracownicy adm.-biurowi	66	27	7	90
	Pracownicy usług	57	39	4	94
	Robotnicy wykwalifikowani	55	39	6	109
	Robotnicy niewykwalifik.	68	17	15	44
	Rolnicy	65	30	5	46
	Pracujący na własny rach.	50	47	4	62
	Bezrobotni	43	49	9	18
	Emeryci	75	18	7	278
	Renciści	63	15	22	48
	Uczniowie i studenci	35	49	16	50
	Gospodynie domowe i inni	64	31	5	76
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	62	29	9	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	56	33	12	124
	sekt. prywat. poza rolnict.	50	44	6	310
	prywatnym gosp. rolnym	67	29	4	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	71	23	6	204
	Od 1500 zł do 1999 zł	67	28	5	174
	Od 2000 zł do 2999 zł	63	30	7	177
	Od 3000 do 3999 zł	57	35	7	117
	4000 zł i więcej	41	53	6	107
	Trudno powiedzieć	57	30	13	127
	Odmowa odpowiedzi	53	33	14	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	56	40	4	60
	Średnie	59	34	8	414
	Dobre	61	30	9	602
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	89	9	2	45
	Raz w tygodniu	80	15	6	353
	1–2 razy w miesiącu	74	17	10	169
	Kilka razy w roku	57	34	9	232
	W ogóle nie uczestniczy	22	68	11	248
Poglądy polityczne	Lewica	39	55	6	208
	Centrum	59	32	8	302
	Prawica	73	21	6	374
	Trudno powiedzieć	60	28	12	164

TABELA 3

		Czy papież Franciszek jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		57	35	8	1080
Płeć	Mężczyźni	52	39	9	514
	Kobiety	62	31	7	566
Wiek	18–24 lata	40	52	9	108
	25–34	46	48	6	181
	35–44	55	36	10	211
	45–54	60	32	9	166
	55–64	65	29	6	176
	65 lat i więcej	69	23	9	238
Miejsce zamieszkania	Wieś	67	24	10	441
	Miasto do 19 999	60	35	5	130
	20 000 – 99 999	53	39	8	240
	100 000 – 499 999	47	47	6	166
	500 000 i więcej mieszk.	37	55	8	103
Wysztalcenie	Podstawowe / gimnazjalne	76	16	8	168
	Zasadnicze zawodowe	65	24	11	249
	Średnie	54	38	7	386
	Wyższe	43	51	7	277
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	42	50	9	131
	Średni personel, technicy	46	41	13	31
	Pracownicy adm.-biurowi	56	33	11	90
	Pracownicy usług	53	39	8	96
	Robotnicy wykwalifikowani	55	41	4	109
	Robotnicy niewykwalifik.	70	25	5	45
	Rolnicy	66	30	4	46
	Pracujący na własny rach.	48	47	5	62
	Bezrobotni	44	45	12	18
	Emeryci	69	22	8	278
	Renciści	59	25	17	48
	Uczniowie i studenci	40	51	9	51
	Gospodynie domowe i inni	62	33	5	76
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	59	34	7	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	51	39	10	125
	sekt. prywat. poza rolnict.	47	46	7	313
	prywatnym gosp. rolnym	68	28	4	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	71	23	5	204
	Od 1500 zł do 1999 zł	64	29	7	174
	Od 2000 zł do 2999 zł	58	35	8	177
	Od 3000 do 3999 zł	50	42	9	117
	4000 zł i więcej	37	61	2	107
	Trudno powiedzieć	59	30	11	127
	Odmowa odpowiedzi	48	38	14	174
Ocena własnych war. mater.	Złe	64	31	5	60
	Średnie	54	37	8	418
	Dobre	58	33	8	603
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	83	13	4	45
	Raz w tygodniu	76	18	7	354
	1–2 razy w miesiącu	69	22	9	171
	Kilka razy w roku	53	38	9	232
	W ogóle nie uczestniczy	23	68	8	248
Poglądy polityczne	Lewica	37	58	5	208
	Centrum	56	34	9	303
	Prawica	67	27	6	374
	Trudno powiedzieć	66	23	11	164

TABELA 4

		Czy wśród ludzi Kościoła jest ktoś, kto jest dla Pana(i) autorytetem w sprawach wiary i moralności? Chodzi o osoby duchowne lub świeckie, żyjące lub już nieżyjące, szeroko znane lub znane tylko lokalnie.			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		36	56	8	1080
Płeć	Mężczyźni	36	55	9	514
	Kobiety	35	56	9	566
Wiek	18–24 lata	21	70	9	108
	25–34	25	69	6	183
	35–44	35	56	9	211
	45–54	40	54	6	165
	55–64	49	45	6	176
	65 lat i więcej	39	47	14	237
Miejsce zamieszkania	Wieś	42	50	8	443
	Miasto do 19 999	39	56	6	130
	20 000 – 99 999	30	60	9	239
	100 000 – 499 999	28	61	11	165
	500 000 i więcej mieszk.	32	58	10	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	40	49	11	168
	Zasadnicze zawodowe	38	53	9	251
	Średnie	30	61	9	385
	Wyższe	39	55	6	275
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	38	57	6	129
	Średni personel, technicy	15	64	21	33
	Pracownicy adm.-biurowi	32	59	9	89
	Pracownicy usług	27	62	11	96
	Robotnicy wykwalifikowani	35	58	7	109
	Robotnicy niewykwalifik.	46	53	2	45
	Rolnicy	53	38	9	46
	Pracujący na własny rach.	43	57		62
	Bezrobotni	18	72	10	17
	Emeryci	39	50	12	278
	Renciści	37	43	20	48
	Uczniowie i studenci	18	75	7	51
	Gospodynie domowe i inni	41	58	1	76
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	46	40	14	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	58	10	125
	sekt. prywat. poza rolnict.	30	66	4	312
	prywatnym gosp. rolnym	54	38	8	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	47	46	7	204
	Od 1500 zł do 1999 zł	29	61	10	174
	Od 2000 zł do 2999 zł	33	58	9	177
	Od 3000 do 3999 zł	43	51	6	117
	4000 zł i więcej	38	57	5	107
	Trudno powiedzieć	36	53	11	127
	Odmowa odpowiedzi	26	62	12	174
Ocena własnych war. mater.	Złe	33	64	3	59
	Średnie	33	57	10	419
	Dobre	38	54	8	601
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	61	23	16	45
	Raz w tygodniu	49	42	9	353
	1–2 razy w miesiącu	48	41	11	171
	Kilka razy w roku	24	69	7	232
	W ogóle nie uczestniczy	17	79	4	248
Poglądy polityczne	Lewica	24	71	5	208
	Centrum	28	67	6	303
	Prawica	54	37	9	374
	Trudno powiedzieć	27	59	14	167

TABELA 5

		Co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój autorytet w społeczeństwie?									Liczba osób
		Wprowadzić istotne zmiany w swoim nauczaniu moralnym tak, aby lepiej przystawało ono do obecnych czasów	Zwiększyć wpływ świeckich na funkcjonowanie Kościoła	Unikać polityki, nie angażować się po stronie żadnej partii politycznej	Sami księża powinni bardziej przestrzegać zasad głoszonych przez Kościół i w ten sposób dawać przykład wiernym	Wyjaśnić przypadki pedofilii w Kościele, ukarać winnych nadużyć i zaniedbań	Mniej zabiegać o pieniądze i dobra materialne	Stać na straży tradycyjnego nauczania dotyczącego wiary i moralności	Żadne z powyższych	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		20	6	58	44	56	50	19	2	3	1074
Płeć	Mężczyźni	19	6	58	42	56	50	21	3	2	512
	Kobiety	21	6	59	46	55	51	18	1	3	562
Wiek	18–24 lata	32	3	63	48	65	52	3	3	0	107
	25–34	19	4	56	45	59	58	12	4	3	182
	35–44	23	6	66	39	64	50	17	1	2	211
	45–54	21	11	52	47	51	48	28	0	2	160
	55–64	16	5	60	46	56	50	26	1	2	176
	65 lat i więcej	15	6	54	43	45	44	25	2	7	237
Miejsce zamieszkania	Wieś	19	7	56	45	50	55	20	3	3	441
	Miasto do 19 999	15	7	53	50	59	50	22	0	3	129
	20 000 – 99 999	17	5	61	43	55	48	19	2	4	240
	100 000 – 499 999	31	6	62	41	59	42	16	2	2	161
	500 000 i więcej mieszk.	19	5	64	42	74	46	19	1	3	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	12	2	52	40	43	46	19	4	8	168
	Zasadnicze zawodowe	19	7	59	41	54	47	24		4	249
	Średnie	22	5	57	44	57	58	18	2	1	380
	Wyższe	24	8	64	50	63	44	17	2	1	276
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	6	68	48	68	45	11	2	1	130
	Średni personel, technicy	16	7	59	41	60	58	14		13	33
	Pracownicy adm.-biurowi	19	5	75	49	61	49	23			88
	Pracownicy usług	23	8	47	42	59	63	15	2	1	96
	Robotnicy wykwalifikowani	22	3	59	43	63	55	22		1	109
	Robotnicy niewykwalifik.	9	4	53	55	56	53	22	5	2	45
	Rolnicy	16	11	53	54	42	55	29			44
	Pracujący na własny rach.	21	5	61	43	60	43	17	7	2	61
	Bezrobotni	32	4	55	41	55	61	12	4	2	18
	Emeryci	16	6	57	43	45	43	26	1	5	276
	Renciści	4	3	60	21	47	50	19	6	10	48
	Uczniowie i studenci	38	2	66	39	66	51	3	3		50
	Gospodynie domowe i inni	17	13	37	49	55	57	18	2	3	75

TABELA 5 cd.

		Co powinien zrobić Kościół, aby wzmocnić swój autorytet w społeczeństwie?									Liczba osób
		Wprowadzić istotne zmiany w swoim nauczaniu moralnym tak, aby lepiej przystawało ono do obecnych czasów	Zwiększyć wpływ świeckich na funkcjonowanie Kościoła	Unikać polityki, nie angażować się po stronie żadnej partii politycznej	Sami księża powinni bardziej przestrzegać zasad głoszonych przez Kościół i w ten sposób dawać przykład wiernym	Wyjaśnić przypadki pedofili w Kościele, ukarać winnych nadużyć i zaniedbań	Mniej zabiegać o pieniądze i dobra materialne	Stać na straży tradycyjnego nauczania dotyczącego wiary i moralności	Żadne z powyższych	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		20	6	58	44	56	50	19	2	3	1074
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	7	60	42	61	49	19	0	5	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	20	8	58	47	59	58	15	1	1	124
	sekt. prywat. poza rolnict.	23	4	63	46	64	50	17	3	0	310
	prywatnym gosp. rolnym	22	11	55	57	39	55	30			47
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	13	8	53	50	54	53	20	1	4	202
	Od 1500 zł do 1999 zł	19	5	57	44	53	57	19	4	2	174
	Od 2000 zł do 2999 zł	24	7	54	44	54	53	26	0		177
	Od 3000 zł do 3999 zł	23	7	66	49	59	44	23	3		117
	4000 zł i więcej	23	5	65	42	66	50	11	3	4	107
	Trudno powiedzieć	25	4	59	36	55	49	17	1	2	125
	Odmowa odpowiedzi	19	5	61	41	55	42	17	2	7	171
Ocena własnych war. mater.	Złe	13	5	75	47	53	57	13	2	2	59
	Średnie	19	5	57	45	56	52	18	2	4	416
	Dobre	22	7	58	43	56	48	21	2	2	599
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	4	18	48	43	23	28	50	0	8	44
	Raz w tygodniu	20	7	52	49	48	47	29	1	2	353
	1–2 razy w miesiącu	17	6	55	52	57	52	22	0	2	171
	Kilka razy w roku	24	5	71	37	57	54	12	2	2	231
	W ogóle nie uczestniczy	21	4	62	40	70	54	8	5	2	245
Poglądy polityczne	Lewica	26	7	71	37	65	56	9	4	1	207
	Centrum	22	5	61	45	63	53	13	2	1	302
	Prawica	17	9	52	49	49	44	35	0	1	373
	Trudno powiedzieć	15	2	53	40	46	51	11	4	11	165